

AESTHETICAI LEVELEK. IX. *)

TERMÉSZET UTÁNZÁSA.

A' természet utánzását az aestheticában olly fontos tárgynak vélem, melly teljes igénynyel megérdemli, hogy róla legalább egy levélben értekezzem. Az utánzás egyik főelve és segédeszköze a' szép 's szelíd művészeteknek, 's pedig ollyannyira szükséges, hogy nélküle el nem lehetnek. Van-e valami e' szép és roppant mindenségben, mi utánzás nélkül alkottatott 's létesült valaha? Nem; magát ez anyagi világot is, mellynek téres piaczn futjuk meg rövid pályánkat, 's melly valamint terjedelme és ékességei, ugy számlálhatlan tárgyainak meglepő változékonysága- és összhangzatával teljes figyelmünket igényli, 's ezer ártatlan élvezeteknek kimeríthetlen forrása, Isten annak

*) Vannak némelly jó barátink, kik azt vetik szemünkre, hogy az „Életképek”-nek sok czikkei igen „tudományosak” 's különösen kitértek igen tisztelt munkatársunk nt. Beély Fidel ur e' leveleire, mint tudományos szaguknál fogva lapunk körébe nem valókra. Lehet, hogy azon néhány jó barátink nem szeretik az aestheticát, de azért mégsem tartjuk őket olly lovagiatlanoknak, hogy hölgyeinktől minden tudományosságot megtiltani, az arrai fogékonyságot, hajlamot, vágyat megtagadni akarják és tudják; mert az aestheticát ugy tekintjük, mint egyike nélkülözhetlen ágát a' női tanulmányoknak — tudományosságnak. Mi tehát sok szerencsét kívánva más hölgylapszerkesztési nézetekhez, örülni fogunk, ha lapjainkban olly mulatva-oktató talpraesett czikkeket adandhatunk, mint Beély ur „aestheticai levelei”, mellyek folytatását valamint önök, szép olvasóink, bizonyosan szívesen veendik: ugy mi bizalmasan elvárjuk.

utánzására képezé 's alkotá, melly véghetlen 's megfoghatlan hatalma 's észbölcsésége mélységes titkában rejtezek. 'S honnan vették eredetöket a' különféle mesterségek, a' szép 's erkölcsszelidítő művészetek, hanemha a' szükség 's természet utánzásából? Jól állitá azért Aristoteles is az utánzást a' költészet főelvül; 's nem hibáz vala akkor sem, ha a' költészethez még sok más művészetet is csatol; mert hogy nem csupán a' költészet, hanem a' szónoklat, szobrászat, festészet, építészet 's t. eff. művészet is utánzás által jöve létre 's emelkedék fokonként tökélyre, tagadhatlanul tanusítja a' szép művészetek története. 'S mindaddig, míg az utánzás a' művészetek egyik főelvül tekinteték, a' legnagyobb virágzásban álltanak azok 's az emberiség is illőleg tudá a' műterményeket méltányolni és becsülni, mellyeken a' természet egyszerű utánzása visszatükrözők; de midőn a' középkor sötét 's vad századaiban a' természet utánzása elhanyagoltaték, gyors léptekkel indultak hanyatlásnak és enyészetnek az egykoron fénypontjokat elért művészetek; a' műtermények silány kontárszüleményekké aljasultak és csak akkor kezdtek megint föléledni, midőn a' több századon át mellőzött utánzás ismét élet- 's gyakorlatba lépett vissza. Maga az egész természet is csak utánzás által lön széppé 's meglepővé; 's minden, mit szellemünk létre hoz és teremt, csupán csak az utánzásnak köszöni létét, mert terményei tagadhatlan nyomait 's jeleit viselik valamelly bizonyos példánynak, 's bár teremtsen valaki szörnyeket, ezek is csak utánzás által jönnek létre.

Az utánzás első tekintettel ugyan igen könnyűnek látszik, de ki azt megkísérli, kivált nagyobb tárgyak- 's tüneményeknél, látja 's tapasztalja: miként kivitelében számtalan akadályok- és nehézségekkel kell küzdenie. 'S azért ne csudáljátok, édeseim! ha az utánzás tökéletes művében olly ritkák a' lángelmék, 's olly kevesen találkoznak, kiket e' nemben classicusoknak lehetne nevezni és ha néha a' pusztá utánzás műve olly nehéz és fáradságos, mit mondjunk még 's ítéljünk az utánzásnak utánzásáról? midőn például: a' festész az írott arczképnek akarja mássát venni magáról a' festett arczképről, higgyétek el, ez a' művészetek legnehezebbike, 's ki ezt tökéletesen értené, olly ritka tünemény korunkban, mint a' nap teljes fogyatkozása.

Az egész természet ugyan általában szép és megható; de ha műveinek 's tüneményeire terjesztjük ki figyelmünket, vajmi különféle nemű- 's osztályúak azok. Vannak a' természetnek kellemes és szép tüneményei, ilyenek például: a' gyönyörű reg, midőn a' nap, a' csillagok királya, a' fellegettelen ég boltozatján föltünik; az ezer csillagoktól tündöklő tiszta ég; a' gyöngyök és gyémánt színvegyületes ragyogása 's játéka; a' mezei 's kerti virágok elbájoló színváltozékonysága; a' kiművelt emberi hang csudaereje 's maga az ember a' földi teremtmények legszebbike, az isteni bölcsesség örökös tanuja, Isten mássa e' világon, ki valamint legnemesebb példánya az összpontosított szépségnek: ugy ő kizárólagos bírása is minden természeti 's művészeti szépmekkel tölti el; de vannak a' természetnek kellemetlen művei 's tüneményei is,

ilyen: a' jégeső, vihar 's hófergeteg; vannak szomoruk, például: Vezuv, Aetna tüzokádó hegyek és ha Berzsenyi: „Mulandóság“ című búskomor és szomoru költeményében ezeket olvassátok: *)

Hol a' mohos szirt öbléből,
Ezüst forrás ömledez,
'S a' patakok csörgésétől
A' sötét völgy zengedez. 'stb.

— — — — —
— — — — —
Itt tévelygek a' világi
Zajgástól külön válva,
Képzeletim forrósági
Között magamba szállva. 'stb.

nem hangolja-e le szívetek hurjait e' búskomor ömlengés 's nem ébreszt-e el szorult kebletekben szomoru 's bűteljes érzelmeket? Vannak végre a' természetnek borzasztó tüneményei is, ilyen: a' hajótörés 's földrengés; 's illyenné lehet az ember is, ki elfintorgatott testidomán 's rút arcvonalain kívül még erkölcstelen is. Illy valóságos, de egyszersmind borzasztó torzképet olvashatunk Homer Thersitesén 's Prorlusán kül, még Faludy Ferencznél is e' czim alatt: „Nincs neve“, **) mellynek leírásával azonban már csak azért is föl hagyok, netán jó izlésteket 's az illem szabályait megsértsem.

A' művészeknek egyik legjelesebb föladata: hogy jól utánózzák a' természetet műterményeikben; de kérdés: ki képes a' természet munkálatát tökéletesen utánózni? mert azt csakugyan senki nem fogja tagadhatni, hogy a' csillagos ég, miként azt a' nap letünnte után egy fellegtelen éjen át látjuk, sokkal szebb 's meglepőbb, mint mikép azt a' legremekebb festész vásznán, ha mindjárt a' legélénkebb színekkel is, ábrázolja? Ugy van kétségtelenül. De ép a' művészetnek főszabálya abban áll: hogy a' kitűzött dolgot 's tárgyat jól utánózza; az utánzás pedig nem annyira a' tárgy fölülhaladása- 's fölösleges kicsicsomázásában, mint inkább utolérése- 's megközelítésében áll; mert a' ki a' fölvetett tárgyat tulhaladja, az nem utánózza azt és jeles művésznek csak azt mondhatjuk, ki példányához legközelebb jár, mindenek közt pedig legjelesebb 's remekebb, ki azt legjobban fejezé ki; különben, mit a' természet megfoghatlan munkálódása- 's működésével teremt, például olly szép 's gyengéd színezetű rózsabimbót, millyent a' természetben látunk, a' legremekebb festész sem képes színeinek legnagyobb élénksége 's hű ecsetének teljével előidézni.

Ha az utánzás a' művésznek jól 's izlésünk igényének megfelelőleg sikerült, tetszik nekünk 's tiszta aesthetikai élvezetet gerjeszt bennünk. Vegyük itt például: jelesebb művészek festményeit némi vizsgálat alá, mellyek

*) Berzsenyi Dániel összes munkái I. kötet 92—93. lap. Budán 1842. 3 köt

**) Faludy Ferencz versei. Kiadta Baacsányi János. Budán 1823. 55—57 lap.

nagy férfiak 's hősök arczképét, magasra emelkedett lángokkal égő palotát, véres harczot, tengeri vihart, tűzokádó hegyet 's t. eff. ábrázolnak; nemde illy festmények szemléletében kimondhatlanul gyönyörködünk, ha az utánzás a' művésznak jól sikerült? bár a' türelmes vásznon halálos sebeket, vérben uszó testtagokat, eldarabolt tetemeket, kegyetlenül megölt férfiakat, a' harcz dühében irgalmatlan lekonzolt ártatlanokat, ékességeik- 's hatalmuktól megfosztott királyokat, a' tüzlángoknak martalékul esett öregeket, irtoztató vihar vagy szirt által okozott hajótöréseket, a' felbőszült hullámokkal kétségbeesetten küzdő uszókat 's több más a' legszomorubb 's borzasztóbb eseményeket 's jeleneteket látjuk, mellyeket valóságukban könyek és remegés nélkül nem szemlélhetnénk. Tetszik nekünk Kisfaludy Sándornál *) a' harcz leírása is minden veszélyei- és szomuru következményeivel együtt, mellyet kétség kül csak az tudhatott illy jelesen rajzolni, ki belőle részt vön 's a' leirtaknak hű tanuja volt.

A' jól sikerült utánzás által tehát nemcsak az érdektelen és kicsiszerű, hanem a' legszomorubb, kellemetlenebb, sőt borzasztó események és jelenések is, midőn azokat a' legvalószínűbb 's élénkebb rajzokkal állítja szemünk elé a' művész, nem annyira félelmet és borzadást, hanem inkább a' legkellemesebb érzelmeket ébresztik bennünk. Mi t. i. az illy művészileg ecsetelt tüneményeknél nem annyira arra figyelünk, mit? mint inkább, hogyan 's milly természetesen fejezé ki a' művész a' tárgyat? Nekünk mindegy, akár elbájoló virágot vagy scorpiót; akár keresztet vagy diadalmi kocsit; akár palotát vagy szirttömeget; akár Venust vagy Baucist ábrázolt 's ecsetelt-e a' művész? csak természetűn fejezte ki legyen a' tárgyat. De azért távol sem azt hisszük, sem abban meggyőződésünk nem áll, mintha magok a' legborzasztóbb 's kegyetlenebb események volnának valóban szépek; ezekre ítéletünk szerint a' szépség bélyege soha nem illhetik: hanem szép az anyag, munka 's művészet; az utánzás tetszik itt nekünk főleg, miután jól sikerült. Kedvteléssel töltenek el bennünket a' szerencsésen személyített bűnök 's vétkek is, habár a' valódiaktól szükségkép undorral fordulunk el 's valjon mért tetszenek? mert csak jelképei a' valódi bűnöknek, 's mint ilyeneknek, nincs mit tartaniok a' törvények szigorúságától.

B e é l y F i d e l.

(Vége követk.)

*) Kesergő szerelmei III. Ének 33 's köv. lap. „Márs mord dāhe a' mit ér, vāg, Bont, dönt, tör, ront, dul, sujt, öl“ stb.